

Anmälan mot Kriminalvården, anstalten Brinkeberg, om brister i samband med hanteringen av ett urinprov och uttalanden om dokumentation vid sådan provtagning

Beslutet i korthet: En intagen i anstalt som hade lämnat ett urinprov klagade på att han inte fick närvara när hans urin hölldes över i ett provrör som märktes med hans personuppgifter. Av anstaltens rutiner för drogprov följer att den intagne ska befinna sig i närheten för att bevittna att allt har gått rätt till, om det inte av säkerhetsskäl är lämpligare att personalen utför kontrollen på egen hand. Det framgick inte av någon dokumentation om den intagne hade fått närvara vid anstaltens hantering av urinprovet.

JO konstaterar att ett positivt urinprov kan ligga till grund för ett beslut att tilldela den intagne en varning enligt fängelselagen och därmed även leda till inskränkningar beträffande den fortsatta verkställigheten. En intagen kan begära omprövning av en varning och i ett senare skede överklaga beslutet till förvaltningsdomstol. Enligt JO talar därför rättssäkerhetsskäl med styrka för att Kriminalvården bör dokumentera om den intagne har varit närvarande vid myndighetens hantering av dennes urinprov eller getts möjlighet att vara det.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 20 september 2019 framförde AA klagomål mot den anställde BB vid Kriminalvården, anstalten Brinkeberg. Han anförde i huvudsak följande:

BB behandlade honom på ett felaktigt sätt i samband med en urinprovstagning den 14 september 2019. Han tilläts inte att närvara när hans urin hölldes över i ett provrör. Han fick inte heller kontrollera att provröret blev rätt märkt med hans personuppgifter.

Utredning

En föredragande vid JO hämtade in muntliga upplysningar från en klienthandläggare vid anstalten som uppgav följande. En intagen som har lämnat ett urinprov ska få närvara när urinen hålls över i ett provrör och kontrollera att provröret har försetts med rätt personuppgifter, om det inte finns säkerhetsskäl som talar emot det. Detta följer av anstaltens skriftliga rutiner.

JO begärde därefter att Kriminalvården skulle yttra sig över uppgifterna i anmälan. I sitt remissvar anförde Kriminalvården, Region Väst, genom regionchefen i huvudsak följande (bilagan har utelämnats här):

Utredning

Uppgifter om sakförhållandena har hämtats in från anstalten Brinkeberg genom kriminalvårdschefen CC. Av de uppgifter som inhämtats framkommer följande. Personalen kan inte minnas just denna urinprovstagning. Enligt personalen är de intagna alltid med i rummet när urinprovet hanteras.

Enligt anstaltens instruktion för drogprov, se bilaga, framgår bl.a. att personalen tillsammans med den intagne ska kontrollera att provröret blir rätt märkt och att den intagne ska befinna sig i närheten för att bevittna att allt har gått rätt till. I kriminalvårdens säkerhetshandbok, avsnitt 9.2.7, anges följande instruktion för urinprovstagning; ”Klienten ska själv vara med och se när urinprovet hålls i provrör och märks upp med identifikationsdata”.

Kriminalvårdens bedömning

På anstalter hanteras många urinprov dagligen. Berörd personal kan inte minnas just det provtillfälle som anmälan avser men har uppgett att klienterna alltid är närvarande i rummet när urinproven hanteras och färdigställs. Det är också så som anstaltens rutiner för drogprov är utformade. Något skäl att anta att personalen i detta fall gjort avsteg från gällande rutiner har inte framkommit i utredningen. Av säkerhetshandboken framgår att det är Kriminalvårdens uppfattning att en intagen har rätt att närvara och övervaka när provröret fylls och märks.

Av anstaltens instruktion för drogprov framgår att det i vissa situationer av säkerhetsskäl kan vara lämpligare att personalen utför kontrollen på egen hand, exempelvis om klienten är upprörd och risk för våld och hot föreligger.

AA gavs tillfälle att kommentera remissvaret men hördes inte av.

Rättslig reglering

Av 8 kap. 6 § fängelselagen (2010:610) följer att en intagen, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, är skyldig att på begäran lämna bl.a. urinprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol eller narkotika.

Enligt 12 kap. 1 § fängelselagen får en intagen som bryter mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten tilldelas en varning. Ett beslut om varning kan omprövas och i ett senare skede överklagas. Det framgår av 14 kap. fängelselagen.

För varje intagen ska det föras en journal som dokumenterar den intagnes verkställighet. Av journalen ska det framgå vem som har dokumenterat en viss uppgift och när det gjordes. Detta följer av 5 § fängelseförordningen (2010:2010).

Enligt 9 § förordningen (2018:1746) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område får en sådan journal innehålla uppgifter om alla beslut som har fattats, viktiga händelser under verkställigheten och

väsentliga uppgifter om vidtagna eller planerade åtgärder som gäller den intagne. Journalen får även innehålla uppgifter om andra omständigheter som är av betydelse för verkställigheten.

Bedömning

Utgångspunkten inom Kriminalvården är att en intagen som har lämnat ett urinprov ska få närvara och övervaka när provröret fylls och märks. Det finns goda skäl för en sådan ordning, bl.a. att den intagne kan förvissa sig om att myndigheten hanterar urinprovet korrekt.

I detta fall har Kriminalvården inte kunnat klargöra om AA fått närvara och övervaka hanteringen av urinprovet. Det verkar inte finnas någon dokumentation om den saken. Enligt uppgift från anstaltspersonalen är dock den intagne alltid med i rummet när ett prov hanteras. Även om det inte har kommit fram något som talar mot AA:s påstående om att han varken fick närvara när hans urin hälldes över i ett provrör eller kontrollera att röret blev försett med hans personuppgifter, har jag inte tillräckligt underlag för att slå fast att så varit fallet. Enligt min mening skulle ytterligare utredningsåtgärder inte leda till något annat resultat. Jag får därmed konstatera att det inte finns grund för mig att uttala någon kritik mot anstalten när det gäller hanteringen av AA:s urinprov.

Enligt anstaltens instruktion för drogprov ska den intagne, som framhållits i remissvaret, normalt befinna sig i närheten vid bl.a. märkningen av det aktuella provet för att bevittna att allt har gått rätt till. Det framgår emellertid också av instruktionen att det av säkerhetsskäl kan vara lämpligare att personalen utför kontrollen på egen hand. Vidare konstaterar jag att ett positivt urinprov kan ligga till grund för ett beslut att tilldela den intagne en varning enligt fängelselagen och därmed även leda till inskränkningar beträffande den fortsatta verkställigheten. En intagen kan begära omprövning av en varning och i ett senare skede överklaga beslutet till förvaltningsdomstol. Rättssäkerhetsskäl talar därför enligt min mening med styrka för att Kriminalvården bör dokumentera om den intagne har varit närvarande vid myndighetens hantering av dennes urinprov eller getts möjlighet att vara det. Jag kan inte se att det finns något hinder mot en sådan dokumentation enligt 9 § förordningen om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Ärendet avslutas.